

Сумні елегії (скорочено)

Овідій

Зима у гетів (книга III, елегія X)

Може, і досі ще хто пам'ятає вигнанця Назона,
В Місті¹ зосталось іще, може, ім'я по мені,—
Знайте ж — під зорями, що не спускаються в море ніколи,
В дальній країні тепер я між чужинців живу:
Скрізь дикунів — савроматів², і бассів³, і гетів⁴ племена —
Навіть не гідні мене їхні самі імена!
Поки ще тепле повітря — тим часом нам Істр оборона:
Хвилями плінними він запобігає війні.
Тільки ж надійде понура Зима і весь берег зашерхне,
І від морозу Стає біла, мов мармур, земля,—
Тут і Бореї⁵, і сніги заважають нам жити під Арктом⁶,
Небо тремтяче, і те ніби тут гнобить людей:
Падає сніг і лежить, під дощем і під сонцем не тане,
Твердне; суворий Бореї робить довічним його.
Отже, і перший іще не розтане, як випаде другий,
У багатьох він місцях часто дворічний лежить.
І в Аквілону⁷ бурхливого сила така, що високі
Башти з землею рівня, дахи з будівель зрива.
Шкури та теплі штани від холоду злого рятують
З тіла усього саме тільки й відкрите лице.
Часто від руху дзвенить льодинками вкрите волосся,
І на морозі блищить, біла уся, борода.
Не розпадаються вийняті, посуду форму зберігши,
Вина, і вже не черпають треба, а їсти шматки.
Що вже казати, як струмки, переможені холодом, тверднуть,
Чи як на озері ту воду копають крихку?
Навіть і сам, за ріку папірусодайну⁸ не вужчий,
Той, що в собі звідусіль стільки поєднує хвиль —
Істр — навіть він, від жорсткого вітру ізверху застигши,
Потай у море несе води блакитні свої.
Там он, де судна пливли, нині ноги ступають; по хвилі,
Холодом скутій, тепер кінські копита дзвенять;
Нині мостами новими; що вирости над течією,
Тягнуть сарматські воли варварських безліч возів.
Віри мені не піймуть; таж нема за брехню нагороди,
Отже, здається мені, вірити свідкові слід:

Бачив я море безкрає, що теж від морозу застигло,
Води недвижні слизька вкрила й блискуча кора.
Але ж не досить і бачити: йшов я по хвилі затвердлій
І не змочила вода зовсім моєї ноги.
Якби тобі довелося, Леандре⁹, пливати в цій протоці,
Певно б вода не була винна у смерті твоїй.
Навіть дельфіни не можуть із хвиль до повітря піднятись,
Бо навісної зими їх не пускає покров.
Мабуть, коли, махнувши крилом, Борей зашумів би,
Хвиль би не збив і тоді на полоненій воді,
Не ворухнулись би судна, мов мармуром, стиснуті льодом,
І розтинати б весело скованих вод не могли.
Бачив я риб, що в льоду зависли, прив'язані міцно —
Деякі з них навіть там ще зберігали життя.
Отже, як тільки надмірна Бореева сила повіє
Чи над простором морським, чи над розливом ріки,
То через Істру рівнинну, сухим Аквілоном закуту,
Варвар ураз наліта, ворог на бистрім коні —
Ворог на бистрім коні, стрілою крилатою грізний,
Дикий руйнуючи край, нищачи люд навкруги.
Хто утікає, лишаючи дім: на полях беззахисних
Необоронене скрізь ворог добро забира,
Сіл нужденне добро — і рипучі вози, і худобу,
Всі ті достатки, які має злидар-селянин;
Тих полонених женуть, скрутивши їм руки за спину;
Бачать востаннє вони рідні оселі й лани,
Падають інші без жалю зубчастими стрілами вбиті;
Адже отруту страшну бистре залізо несе.
Те, що несила узяти з собою, — в дорозі лишають,
І безневинні хатки палить ворожий вогонь
Мир настає, до й тоді страхіття війни всіх лякає,
І не веде борозни ратай, налігши на плуг;
Тут коли ворога бачать, або і не бачать — бояться;
Тож необроблена скрізь, дика, мов пуста, земля.
Ані солодкі в тіні не ховаються тут винограда
І не шумує в діжках, піну здіймаючи, муст.
Яблук нема в цій країні. Не мав би Аконтії на чому
Слів написати своїй пані й підкинути їй.
Видно навколо поля без дерев і без зелені, голі.
Горе моє! Не заходь жоден щасливий сюди.
Адже так широко світ розіслався безмежно-великий,

Нащо ж на муки мені край цей відкрито сумний?

Переклад Г. Кочура

1 Тобто в Римі. Так римляни звичайно називали свою столицю.

2 Савромати — те саме, що сармати — різні племена, очевидно, спільного походження, які жили на території східної частини Європи.

3 Басси — фракійське плем'я, що жило вздовж пасма Гемона. Після завоювання Македонії римляни підкорили й це плем'я.

4 Гети або даки — фракійське плем'я, яке жило по обидві сторони ріки Істр, тобто Дунаю. Дакія (гетофракійське царство), завойована римлянами, стала провінцією Римської імперії.

5 Борей — північний вітер.

6 Аркт (грецькою мовою — "Арктос" — ведмедиця) — власне, сузір'я і Великої або Малої Ведмедиці, фігурально — північ, північні країни.

7 Аквілон — північний вітер.

8 Папірусодайна ріка — тобто Ніл у Єгипті, вздовж течії якого зростає папірус.

9 Л е а н д р, про якого оповідається у творі Мусея (VI ст. н.е.), — юнак з Абідоса (в Малій Азії), закохавши Геро, жрицю Афродіти в Сесті (на протилежному березі протоки), щоночі перепливав до неї через Геллеспонт (тепер Дарданелли), керуючись світлом маяка, що був у Сесті. Однієї бурхливої ночі світло на маяку загасло, і Леандр загинув у хвилях. Коли наступного дня Геро побачила його труп біля берега, то сама кинулася в море.